

MONEDE ȘI „VÂRFURI DE SĂGEȚI” DESCOPERITE RECENT LA ARGAMUM ȘI ENISALA

Theodor ISVORANU

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: theodor_isvoranu@yahoo.com

Keywords: Argamum, Enisala, arrowheads, Greek coins, Late Roman coins

Abstract: The numismatic material presented below comes from the archaeological researches carried out within the project “ANR-Pont Euxin. Orgame, nécropole et territoire”, coordinated by Alexandre Baralis (Musée du Louvre) and Vasilica Lungu (ISSEE). Most of the 16 monetary pieces are dated during the 6th–3rd centuries BC and in the Late Roman Empire, as follows: five „arrowheads”, an early Istrian coin of Apollo type, an undetermined small Greek coin and nine Roman nummi of the 4th Century AD (including an imitation), dating from Constantine I to Valens. Despite the small number, the coins in the catalogue enrich the information known so far, including two more rarely encountered items. They confirm a high level of commercial activities at Orgame/Argamum and its surroundings in the 6th–5th century BC, but also during the era of Dominate, attested by at least three large „arrowheads” hoards, also by an important coin hoard and many isolated pieces of the 4th century AD.

Cuvinte-cheie: Argamum, Enisala, vârfuri de săgeți, monede grecești, monede romane târzii

Rezumat: Materialul mai jos prezentat provine din cercetările arheologice organizate în cadrul proiectului „ANR-Pont Euxin. Orgame, nécropole et territoire”, coordonat de Alexandre Baralis (Musée du Louvre) și Vasilica Lungu (ISSEE). Dintre cele 16 monede, cele mai multe datează din perioada secolelor VI–III a.Chr. și epoca Imperiului roman târziu, după cum urmează: cinci „vârfuri de săgeți”, o monedă istriană de tip Apollo din seria timpurie, o mică piesă grecească dificil de încadrat cronologic și nouă nummi din secolul IV (între care o imitație), în succesiune cronologică de la Constantin I la Valens. În ciuda numărului mic, monedele din catalogul de mai jos completează informațiile cunoscute până acum, inclusiv cu două exemplare mai rar întâlnite. Acestea confirmă un nivel ridicat al activităților comerciale la Orgame/Argamum și împrejurimi în secolele VI–IV a.Chr., dar și în epoca Dominatului, așa cum atestă cel puțin trei tezaure mari de „vârfuri de săgeți”, de asemenea un tezaur monetar important și mai multe piese descoperite izolat, datând din secolul IV p.Chr.

Cele mai vechi piese cu rol monetar din lotul de 16 exemplare la care ne referim sunt cinci „vârfuri de săgeți”, două exemplare provenind din puncte neprecizate de pe teritoriul localității Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea (nr. 1–2), iar celelalte din suprafața cercetată sistematic a rezervației arheologice Orgame/Argamum (cap Doloșman, com. Jurilovca, jud. Tulcea), din campaniile 2010 și 2012 (nr. 3–5). Acestea, turnate în tipare bivalve, fac parte din categoria „protomonedelor” de formă particulară ce au asigurat necesarul pentru tranzacții mărunte în intervalul cca 550 – primele decenii ale sec. V a.Chr. în orașele grecești din zona litoralului nord și vest-pontic și în hinterlandul apropiat. Arealul Istros-Orgame/Argamum reprezintă una dintre cele trei concentrări importante de astfel de descoperiri, piesele fiind ipotetic atribuite atelierului istrian, acesta controlând și eventualele centre secundare de producție de la Orgame și Tomis¹. Cele cinci piese documentează toate cele trei variante ale clasificării propuse de Gh. Poenaru Bordea și E. Oberländer-Târnoveanu pentru

partea recuperată din marele tezaur descoperit în 1918–1919 la Jurilovca².

„Vârfurile de săgeți” sunt bine documentate în ambele zone de proveniență menționate. De la Enisala mai sunt cunoscute două mari tezaure, ambele conținând sute de piese³. Nu este exclus ca piesele de față, după aspect conservate într-un mediu identic, unde au căpătat patina verde, să provină tot dintr-un depozit monetar, venind, poate, chiar în completarea unuia deja cunoscut. În ceea ce privește cetatea de la capul Doloșman, dacă în cadrul stațiunii arheologice au mai fost descoperite izolat câteva exemplare⁴, descoperirile cele mai spectaculoase s-au făcut în puncte învecinate (la distanță de câțiva km, pe teritoriul comunei Jurilovca) aparținând *chorei* cetății Orgame, precum la Jurilovca (trei tezaure, între care unul de circa de 2000 exemplare, recuperate în proporție de cca 10%)⁵, Vișina (tezaur de cca 700 de exemplare)⁶ și într-un loc neprecizat dintre cele două localități (tezaur de peste 200 de exemplare)⁷.

¹ Poenaru Bordea 2001, p. 9–10.

² Poenaru Bordea, Oberländer-Târnoveanu 1980, p. 144.

³ Aricescu 1975; Talmațchi 2009, p. 600; Talmațchi 2011, p. 65, nota 85.

⁴ Poenaru Bordea, Oberländer-Târnoveanu 1980, p. 142; Iacob *et alii* 1999, p. 203.

⁵ Poenaru Bordea, Oberländer-Târnoveanu 1980; Mănucu-Adameșteanu, Poenaru Bordea 1992–1993, p. 127, nota 9; Poenaru Bordea 2004, p. 43, nr. 15.

⁶ Mănucu-Adameșteanu 1984; Poenaru Bordea 2004, p. 44, nr. 37.

⁷ Poenaru Bordea 2004, p. 44, nr. 38.